

mutuâ similitudine gaudentes conjugari amant, ortum docentes Sympathia, & Antipathia, quarum hæc posterior naturæ dissimilis res miro dissidio, & divortio sejungit. Partitionem igitur datam sequentes, primo de Sublunari hujus grandis Machinæ Parte agemus, ac postea illam tractandam aggrediemur, quam Superlunarem appellavimus.

Sublunaris, seu Inferior Machinæ Pars.

Quatuor Elementa.

Joh. Bapt. ab Helmont de Elementis opinio.

Liquor Alkalest.

SUBLUNARIS, SEU INFERIOR MACHINÆ PARS, spatium illud omne occupans, quod à centro terræ usque ad Lunarem Regionem extensum, Cœlestium Corporum Regionem undequaque ambitur, & in medio Aquarum Superiorum hæret, sitotius Machinæ centrum esse credatur: aut undequaque Cœlestibus Corporibus stipatur & cingitur, si vera est opinio proximo aut superiore sæculo ex Antiquorum quorundam dogmate eruta; hodiè haud paucis probatur. Ut ut sit, Cœlestium Corporum Orbibus involuta crassiorum aquarum, uti diximus, est habitaculum, ac quatuor elementa complexu suo continet, de quibus varia ac mira occurrunt Doctorem jurgia, & digladiationes frequentes, dum nonnulli unum, alii duo, quidam tria, & pars maxima quatuor statuunt. Iohannes Baptista ab Helmont in opere suo de *Ortu Medicinae, seu Initio Physicæ Inaudite, titulo Elementa*, putat tria tantum esse Elementa, Aërem, Aquam & Terram, ex quibus aërem & aquam primigenia elementa dicenda docet *titulo Aër*; terramque omnium rerum nascentium materiam nuncupat. Ignem vero ubique ex Elementorum catalogo expungit, atque anomalon quoddam vocans ex eorum numero penitus extirpat. Hoc fundamento quaternarium illum Elementorum numerum, & temperamentorum quatuor inde ortorum doctrinam receptam, atque in scholis usitatam se omnino profligasse, & diruisse autumat. Sed Vir tantus, alias in multis acutissimus Philosophus, hæc tamen in opinione graviter hallucinatus esse, & naturam Ignis penitus non intellexisse videtur. Nam ut argumenta ipsius, quæ forsitan aliâ occasione excutiantur, brevitatis causa omittam, per mechanicum experimentum *Liquoris Alkalest*, quem Ignem Gehennæ alibi, & Salem Circulatum *Paracelsus* etiam nuncupat, & qui omnia corpora, sine ullâ sui diminutione, ita resolvit, ut in aquam pondere corpori suo, quod prius fuerat, exactè respondentem abire cogantur, astruere omnino nititur, duo illa primigenia elementa cum terrâ Elementi nomine digna, & ante Diem Creationis primum à Deo creata esse: At consequentiam in argumentatione ejus nullam video, licet probe sciam, quid liquor ille Alkalest, quem famosissimum suis scriptis fecit, præstare queat. Dum liquorem appellat, aquam ipsi naturam inesse fatetur; dum verò etiam Ignem Gehennæ appellando igneam ipsi naturam ascribit, non solum ignem in ipso reperiri non inficiatur verum etiam jam ignem aquæ inesse apertè indicat, sicut Liquor ille, ignis aqueus, & aqua ignea revera existit, & admiranda ac incredibilia operatur. At ubique ignem ex Ele-

mentorum classe ejiciens, & parum sibi constans sibi contradicit, ac omnino ignorantia suæ hac in re indicium facit, qui tamdiu Ignem tractavit, & tamen nescivit, Ignem præcipuum Elementum, basin, & quasi patrem cæterorum trium esse, quæ nullo unquam tempore sine motu & calore Ignis existere possent, sed ab ipso proficiscuntur. Ignis materialis ac vulgaris typo & imagine Elementi Ignis naturam in præcedente membro hujus præloqui, in Dici Primi Operatione paucis adumbravimus, in sequentibus sub Ignis titulo paulò laxius ejus naturam descripsi. Retenta igitur Elementi in quatuor partitione usitata, & recepta, singulorum enarrationem strictim persequemur.

TERRÆ CORPUS, ORBIS, seu GLOBUS in totius Machinæ Sublunari, & Inferiori Parte media sedens, vulgata opinione Centrum & Punctum totius Universi, Primigeniarum Aquarum est grossities, & sphaerica rotunditate cum aquâ globi figuram exhibens, Certis in locis dehiscens aquam intra alveos suo depressiores, & magnæ multitudinis aquarum capaces admittit, certis verò in locis iterum altius assurgens suorum litorum eminentiâ limites & terminos aquarum colluviei objicit. Cæteris tribus hoc Elementum gravius, compactius, densius, minorem ideò locum aut minus, quo comprehendatur, & concludatur, spatium requirit, quàm illa, quæ quo leviora, tenuiora, & subtiliora sunt, eo magis se dilatant, & tantò plus spatii postulant, ut experientia testatur. Extrema ejus & convexa superficies, quæ marinis fluctibus non tecta in oculorum aspectum liberum cadit, in plurimis locis altissimorum montium jugis assurgit, in aliis aequali planitie excurrit, in haud paucis vallium & collium copiam haud parvâ vestitur, passim ingentibus, medicribus & parvis fluminibus, rivis, & rivulis laceratur, ac frequentibus ubique stagnis, lacubus, & paludibus tegitur: Hic argillosa & lutosa est, Illic arenâ obducitur, alibi lapidibus, saxis & scopulis confragosa, aspera & horrida redditur, aliamque hinc, aliam alibi faciem exhibet, miraque varietate in oculos incurrit. Quæ verò maribus grandioribus atque Oceano subest, arenam, scopulos, cautes, saxa, lapides, lutum, argillam, & similia nautis fundum examinantibus, & explorantibus ostendit, atque ita, licet ubique sphaerica rotunditate sua totum corpus ambiat, non tamen æqualitatem suam conservat, sed in plurimis assurgit & eminet, in plurimis verò etiam humilis est & depriimitur, depressior tamen iis in locis, in quibus aquarum molem sustinet. Superficiem hanc partim ex aëre descendentes, partim ex fluminibus, stagnis, lacubus & maribus adherentibus communicatæ aquæ madefaciunt, siccitatem ejus temperando, & fertilitatem ipsi conciliando: Solis autem, Lunæ & stellarum radii undique feriunt, illustrant, ac calefaciunt, necessariaque temporum vicissitudine, & annorum mutatione ipsius humiditatem & siccitatem moderantes, faciunt, ut fertilitate debita acquisita animalibus nutri-

Terræ globus sphaericus.

Superficies extrinsecus.

Sub mari.

Aquæ madefaciens.

Solis & stellarum radii illustrantes.

nutrimenta requisita suppeditare queat. Est verò ea non solum habitaculum, & sedes Animalium cunctorum, quibus commodam, & aptam habitationem exhibet, sed etiam nutritrix, & alumna, quæ habitatoribus & incolis suis necessaria nutrimenta subministrat, & victum porrigit. Hinc totum Regnum Animale à terrenâ hac superficie dependet, & neutiquam consistere posset, nisi hoc domicilium & habitaculum possideret, in quo & habitationis suæ locum paratum offendet, & ea omnia reperit, quibus ad vitæ sustentationem carere nullo modo potest. Homines in eâ nascuntur, adolescunt, consenscunt, moriuntur & morte abrepti in eandem reconduntur, originem olim suam acceptam referentes ipsi, quæ communis mater, nutritrix & alumna mortalium, ipsos iterum in sinum suum recondit. Societate mutuâ in amicitiam, & consuetudinem coalescentes de ædibus & habitaculis sibi prospiciunt, in vicos, pagos, oppida, urbes & civitates coeunt, victum & amicum quarerantes, ac mutuas operas tradentes, hi agros colunt, illi mercaturam exercent, alii alio vitæ genere occupati sunt; hi regunt, illi parent, atque sic communis Politicæ vinculo Societatem Humanam in hac terrâ peregrinantem conservant. Unde tot pulcherrima oppida, tot famosissimæ civitates, tot Imperia & regna olim enata, & hæcenus enascuntur, quæ Periodicum cunctas res caducas in gyrum cogentem decursum observantia plerumque ex parvis initis surgunt, progressu temporis firmantur, florentissima evadunt, ac iterum denscentia evanescent. Animantes reliquæ omnes, sive cures hominum præsentiam non extimescant, & mansuetam naturam habeant, sive nimia ferocitate & feritate aut ab hominibus abhorrescant, aut infenso impetu in eos ferantur, & stabulorum, ac latibulorum suorum commorationes juxta cum nutrimentis & alimentis suis terræ debent, ex quâ petunt, quicquid ad sustentationem ipsarum desideratur. Vermes ipsi & insecta quævis, quorum plurima terræ ortum suum acceptum ferant oportet, matris suæ latibulis absconduntur, & eam perreptando alimentis necessariis quærendis sedulam operam navant. Pisces forsitan dices excipiendo, ut & aves, quorum animalium vita alienis elementis destinata videtur, cum pisces in aquâ, & aves in aëre vitam degere cernamus. Sed experientia ipsa testimonio indubitato demonstrat, hoc animalium genus, pisces præcipuè, licet alio elemento vitam suam conservare putentur, ex terrâ ipsa tamen alimenta sua capere, sicut aves in terrâ cibum quærere nemo inficiatur, pisces verò ex aquarum fundis nutrimento suorum participes fieri notissimum est. Ad Vegetabile Regnum si accesserimus, & illud percunctati fuerimus, nihil aliud percipimus, quam quod, terram matrem & nutricem suam esse, falsum, & dictum sit, omne gramen, omnes herbas, omnes frutices, omnes arbores in terrâ ex seminibus suis oriri, in eadem radices agere, per radices succum ex eadem exfugere, omneque exerecendi, accrescendi augmentum, cunctamque vegetationis promotionem à terrâ

Animalia & Animale regnum.

Homines.

Animantes cures & fera.

Vermes.

Pisces, Aves.

Vegetabile regnum.

proficisci. Communem enim ortum suggerit, nitrosum nimirum nitroso suo sulphure, & nitro latices penetrans in uno quoque ram eam induit, quam in eodem ut Universalis ille liquor omnium commune sit nutrimentum, & nutriuntur, aluntur, crescendo getantur, eoque fatisciente, & secto iterum pereunt, & interitum verò plurima partim hominibus largiuntur, partim verò ad ejus infirmitates tollendas opem suam que ita in Humani Generis utrum sanando cedunt. Sic Unitas cujusque Vegetabilis per se sumpta, dum in stomacho in ipsi alimento est, & medicinalis etiam sanitati conservanda recuperanda inservit. Idem familibus quibus gramine, & herbarum vescentibus, alimentosa suæ tritibus, vitam conservat, & ciliat. Sub Vegetabilibus, sicut infixis, lateat ditissima Mineralium fœderibus terræ scrupulis, saxo dem & stum suum nata, in runt irritamenta malorum, quæ minibus se offerant, avaritia dolo pertulo & fundo carenti rato similis, non sufficiunt. Incolis suis, terra mater sinum viscera promptissimo studio nascantur, nata foveantur, forturata eruantur, & cruta adhibeantur. Hic iterum Universalis debita sua munia obit, & se ipsi ex humiditate illa ortum ducantur, augeantur, incrementum progressu temporis longo, adveniant, & corpora tam dura hoc Minerali Regno sub totâ longè latèque diffuso latitantibus & sudoribus eruantur, necessitati humanæ famulaturæ.

In triplex autem Genus ab generis Saxa & lapides, cæteræ & matrices; dant Sales mira tractuludentes, & cognatione medicam suam naturam miscenda Mineralia Minora, & Majora, quæ cœlestium Planetarum ty eorum vires visceribus suis comSaxa, lapides, Silices, scopi & quæcunque alia ad hanc cl corpora ex aquâ concreverunt, & augentur. Testatur h notum experimento, cui vitro cui imposita si aquam crebro affu-